

Soudobá rodina, její formy a proměny

Kateřina Pokojová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina POKOJOVÁ**
Osobní číslo: **H108232**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Soudobá rodina, její formy a proměny**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na charakteristiku soudobé rodiny v České republice se zřetelem na historický vývoj jejích forem a proměnlivost v rámci různých etnik pobývajících na území České republiky (konkrétně půjde zejména o silněji zastoupená etnika, tzn. Romové, Vietnamci, popř. další etnika podle dostupné literatury),
- na vymezení mužské a ženské role v rodině a její proměny,
- na rodinné vztahy a poruchy rodin.

Součástí práce bude rozhovor se sociální pracovnící na téma problematiky rodin.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

De Singly, F. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál, 1999.

Goody, J. Proměny rodiny v evropské historii: historicko-antropologická esej. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006.

Horváthová, J. Základní informace o dějinách a kultuře Romů. Praha: MŠMT, 1998.

Jakoubková Budilová, L., Jakoubek, M. Cikánská rodina a příbuzenství. Ústí nad Labem: Dryada, 2007.

Sullerotová, E. Krize rodiny. Praha: Karolinum, 1998.

Tuček, M. a kol. Česká rodina v transformaci – stratifikace, dělba rolí a hodnotová orientace. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1998.

Unucková, M. Žijí mezi námi: historie a současnost Romů. Karviná: Sdružení Romů severní Moravy, 2007.

Vasiljev, I. Za dědictvím starých Vietů. Praha: Etnografický ústav AV ČR, 1999.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Oralová

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpáchr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

.....
KATEŘINA POKOJOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 25.3.2013.

.....
Pokojoval
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce požítovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci se zabývám soudobou rodinou, jejími formami a proměnami. Práce je dělena do dvou částí. Obsahem teoretické části je vymezení pojmu rodina, její formy, funkce a historie rodiny. Dále pak vymezení ženské a mužské role, významu rodiny pro dítě a aktuální problémy rodin. Nakonec se snažím o charakteristiku nejpočetnějších etnik na území České republiky a jejich srovnání se soudobou českou rodinou.

Cílem praktické části bylo zjistit, jaké jsou příčiny rozvodovosti, zda je některý z problémů typický pro českou rodinu nebo rodinu etnik a jaký je způsob jejich řešení.

Klíčová slova: rodina, děti, žena, muž, matka, otec, manželství, potřeby, rozvod, Vietnamci, Romové.

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the contemporary family, its forms and changes. The thesis is divided into two parts. The theoretical part focuses on the definition of terms such as family, forms of family, its functions and origins as well as on determination of men's and women's roles, the importance of family for a child and the current problems of families. The theoretical part also involves the characteristics of the most numerous ethnic groups in the Czech Republic and their comparison to the contemporary Czech family.

The aim of the practical part was to determine the causes for divorce rate, problems that are typical for the Czech families or ethnic families and the solutions to these problems.

Key words: family, children, woman, man, mother, father, marriage, needs, divorce, Vietnamese, Romany.

Děkuji paní Mgr. Renatě Oralové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat své sestře Veronice Pokojové za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Kateřina Pokojová

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 HISTORICKÝ VÝVOJ ČESKÉ RODINY	11
1.1 VYMEZENÍ POJMU RODINA	11
1.2 RODINA V TRADIČNÍ SPOLEČNOSTI	14
1.3 MODERNÍ RODINA	15
1.4 POSTMODERNÍ RODINA	15
2 VZTAHY V RODINĚ	17
2.1 ŽENSKÁ ROLE	17
2.2 MUŽSKÁ ROLE	18
2.3 VÝZNAM RODINY PRO DÍTĚ	19
2.4 AKTUÁLNÍ PROBLÉMY RODIN	20
3 NEJPOČETNĚJŠÍ ETNIKA NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY A JEJICH RODINY	22
3.1 VIETNAMCI	22
3.2 ROMOVÉ	25
3.3 POROVNÁNÍ ETNIK SE SOUDOBOU RODINOU V ČESKÉ REPUBLICE	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 VÝZKUM RODIN	33
4.1 CÍL VÝZKUMU	33
4.2 METODA VÝZKUMU	33
4.3 PŘÍPADOVÉ STUDIE	33
4.3.1 Romská rodina	34
4.3.2 Česko-slovenská rodina	35
4.3.3 Vietnamská rodina	35
4.3.4 Česko-americká rodina	36
4.4 SHRNUÍ PŘÍPADOVÉ STUDIE	37
ZÁVĚR	38
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	43
SEZNAM PŘÍLOH	44

ÚVOD

Tématem celé této bakalářské práce je rodina. Toto téma jsem si zvolila z toho důvodu, že je stále aktuální, týká se každého z nás, a proto je také tato práce určena široké veřejnosti.

Každý byl nějakým způsobem vychován a tato výchova i prožitky z dětství ovlivňují naše chování i v dospělosti. Rodina je nenahraditelnou institucí a základem naší společnosti. Utváří osobnost člověka. Učí děti, jak se chovat, je důležitá pro jejich vývoj a budoucí život.

Současná rodina prochází velkými změnami, kterých si nešlo nevšimnout. Tradiční pojetí rodiny, která se skládá z manželů a dětí, ustupuje. Dnes je již běžné, že existují nesezdaná soužití, rodí se mnoho dětí mimo manželství, nebo že se lidé stejného pohlaví mohou právně zařadit do společnosti jako rovnocenní partneři. Celkově klesá porodnost, zvyšuje se počet rozvodů a mění se role ženy, manželky a muže, otce.

Je zajímavé uvažovat nad tím, jakým způsobem tyto různé formy rodiny ovlivňují osobnost člověka. Jak jsou v nich vychovávány děti, jak probíhá jejich vývoj a budoucí život. Jak prožitky z dětství ovlivňují jejich chování i v dospělosti. Jaké problémy řeší různé rodiny.

Cílem bakalářské práce bude charakterizovat a specifikovat soudobou českou rodinu, tzn. její formy, funkce, význam rodiny pro dítě, vymežit ženské a mužské role v rodině včetně jejich historických změn a popsat funkční problémy českých rodin, s přihlédnutím ke dvěma největším etnickým skupinám, které se v České republice vyskytují, tj. Romové a Vietnamci.

Souvislost své bakalářské práce se sociální pedagogikou spatřuji v tom, že sociální pedagogika klade důraz na sociální charakter výchovy, na její cíle. Objekty a subjekty výchovy jsou jedinci i celé sociální skupiny, jako je např. právě rodina. V rodině začíná výchovný proces jedinců, který je také rozhodující. Sociální pedagogika sleduje význam prostředí pro výchovu, problematiku specifických vlivů prostředí a jejich ovlivňování.

Na začátku této práce je popsána soudobá česká rodina, její formy, funkce a pojetí rodiny v minulosti. Dále pak ženské a mužské role v rodině včetně historických změn, jaký význam má rodina pro dítě a jeden z největších problémů současné rodiny - rozvod.

Vzhledem k tomu, že populace České republiky sestává z různých etnických skupin, jejichž počet se stále zvyšuje, a které mají ohledně mužských, ženských a dětských rolí v rodině odlišné zvyklosti, bude součástí práce i charakteristika početně významnějších etnických skupin. U nás jsou nejpočetnější etnické skupiny konkrétně Romové a Vietnamci a těmito se budu ve své práci zabývat.

Protože počet rozvodů stoupá, lidé se rozvádějí snáze a bez snahy o záchranu manželství, bude se praktická část zabývat příčinami rozvodovosti, zda je některý z problémů typický pro českou rodinu nebo rodinu etnik, co rozvodu předchází, jak jej vnímají děti a jak probíhá spolupráce sociálních pracovníků s těmito dětmi. Součástí budou i čtyři případové studie rodin různých národností.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. HISTORICKÝ VÝVOJ ČESKÉ RODINY

V následující kapitole bude obecně vymezen pojem rodina z hlediska definic uvedených autorů, dále její formy v evropských podmínkách, funkce a rozdělení rodiny v čase tak, jak se měnila, tj. od rodiny tradiční přes moderní až k postmoderní rodině.

1.1 Vymezení pojmu rodina

Po staletí byl zažitý model rodiny muž, žena a děti. V dnešní době to už moc neplatí. Model rodiny je již mnohotvárný. Dnes se jako rodina bere i soužití rozvedené matky se svojí matkou nebo starými rodiči a dětmi, nebo matka, která žije se svými dětmi sama, nebo to mohou být dva muži nebo ženy se svými dětmi. Definice rodiny najdeme v literatuře spousty. V Sociologickém slovníku Jana Jandourka je rodina definována jako „forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti. Další znaky rodiny jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd.“ (Jandourek, 2001, s. 206) V knize „Sociologie“ Anthony Giddens definuje rodinu jako skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. (Giddens, 1999, s. 156) Oldřich Matoušek ve své knize „Rodina jako instituce a vztahová síť“ uvádí, že rodina existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Rodina je kromě toho biologicky významná pro udržení lidstva a je základní jednotkou každé lidské společnosti. Reprodukují člověka nejen jako živočicha, zprostředkuje mu vrůstání do jeho kultury a společnosti. Rodina propojuje generace, vytváří mezi nimi kontinuitu a pouta solidarity. (Matoušek, 1997, s. 9) Ivo Možný v knize „Moderní rodina: mýty a skutečnosti“ zase uvádí, že moderní představa rodiny, která zobečněla až po průmyslové revoluci, je charakterizována jako párová monogamní rodina, tedy domácnost tvořená párem muže a ženy a jejich dětmi. Hovoří ovšem i o tom, že původní význam slova rodina byl jiný. Středověk i starověk tímto slovem označoval dvě odlišné věci. Na jedné straně nazýval rodinou to, co bychom dnes označili za velkou „domácnost“, tedy společenství lidí, kteří spolu pod jednou střešou bydlí a hospodaří, podléhají jedné bezprostřední autoritě - „hlavě rodiny“. Je to představa římského práva i Bible, neboť kultura antická i židovská počítaly do rodiny nejenom pokrevní příbuzné,

ale vůbec všechny v „domě“, tedy i otroky, později i služebnictvo, popřípadě ostatní zaměstnanci. Druhé, stejně staré pojetí nevztahovalo rodinu ke společné domestikaci, ale chápalo ji jako systém širokého pokrevního příbuzenství. U šlechty a patricijů se tedy slovem rodina myslelo přibližně totéž co rod. (Možný, 1990, s. 17-18)

Formy rodiny

Převládajícím typem rodiny v evropských podmínkách je **nukleární rodina**. Skládá se z rodičů a jejich vlastních či adoptivních dětí žijících ve stejné domácnosti. Nukleární rodina byla ve většině tradičních společností integrována do širších příbuzenských vztahů.

Lawrence Stone, který se zabýval historickou sociologií a sledoval vývoj rodinného života v Evropě v období od 16. do 19. století, rozlišil tři fáze rodiny. V první fázi převládaly nukleární rodiny žijící v malých domácnostech, které udržovaly blízké vztahy se svými příbuznými. Citové vztahy ovšem nebyly normou, pohlavní styk byl nutností ke zplodění dětí, ne zdrojem potěšení a rozkoše. Volba partnera byla podřízena zájmům rodičů, příbuzných nebo celé obce.

Druhá forma se vyskytovala od první poloviny 17. století do počátku 18. století. Existovala převážně jen ve vyšších vrstvách, odkud se rozšířila takřka do celé společnosti. Vztahy v nukleární rodině se výrazně odlišily od vazeb k ostatním příbuzným či sousedům. Zvyšovala se autorita otce, důraz byl kladen na mateřskou a rodičovskou lásku.

Třetí fáze představuje typ rodinného života, jak ho známe dnes v západní společnosti: rodina se značnou mírou soukromí, úzkými citovými vazbami, která se soustřeďuje na výchovu dětí. Stoupá citový individualismus, tj. vytváření manželských svazků na základě osobní volby, lásky, sexuální přitažlivosti. V důsledku oddělení pracoviště a domova se stává rodina místem spotřeby hmotných statků a ne jejich výroby.

Kromě nukleární rodiny rozlišujeme další typ, a to tzv. **rozšířenou rodinu**. Jde o rodiče a děti, kteří žijí v jedné domácnosti s dalšími blízkými příbuznými, např. s prarodiči, bratry a sestrami a jejich manželskými partnery, tetami, synovci atd. Tento typ rodiny byl typický spíše pro východní Evropu a Asii. (Giddens, 1999, s. 157-158)

Funkce rodiny

Rodina je nenahraditelnou institucí a základem naší společnosti. Má důležité funkce, které se ovšem v průběhu vývoje rodiny mění. Některé funkce rodiny převzal především stát a tím se zcela ztratily, některé se během vývoje rozšířily nebo zúžily.

„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní.“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)

Mezi funkce rodiny patří:

Biologicko-reprodukční funkce, která zabezpečuje biologické a sexuální potřeby jedince a uspokojuje jeho potřeby pokračování rodu. Společnosti jako celku zabezpečuje stabilní reprodukční základnu, která je důležitá pro její perspektivní rozvoj. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)

Sociálně-ekonomická funkce, jenž chápe rodinu jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodiny, což je v současnosti někdy důsledek nezaměstnanosti nebo zvyšování nákladů. Tato funkce také zaznamenala posun k návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou jednotku, tedy rodinnou firmu. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 80)

Ochranná funkce (zaopatřovací, pečovatelská) spočívá v zajišťování životních potřeb (biologických, hygienických, zdravotních) všech členů rodiny, dětí především. Dříve tuto funkci z části přejímal stát (např. důchodové pojištění, nemocenské pojištění, domovy důchodců, povinné preventivní prohlídky apod.), po roce 1990 je rodina opět zainteresována více a předpokládá se větší spoluúčast na jejím plnění (např. pacienti jsou propuštěni dříve do domácího ošetřování, finanční spoluúčast na zdravotní péči, očkování a preventivní lékařské prohlídky apod.) (Kraus, Sýkora, 2009, s. 35)

Sociálně-výchovná funkce, neboť rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti.

Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině je příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 80)

Rekreační, relaxační, zábavní funkce, která je také důležitou součástí aktivit rodiny. Týká se všech členů rodiny, nejen dětí. Plnění této funkce se projeví např. v tom, do jaké míry tráví všichni členové rodiny pohromadě svůj volný čas, jakým zájmovým činností se věnují, jak tráví dovolené.

Emocionální funkce je nezastupitelná, neboť žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tolik potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. V důsledku vývoje a změn narůstá počet rodin, které tuto funkci plní s velkými obtížemi, lépe řečeno je neplní téměř vůbec. Přibývá citově deprivovaných nebo týraných dětí.

1.2 Rodina v tradiční společnosti

Tradiční rodina spadá do období průmyslové revoluce a měla přispívat ke stabilitě společnosti. Skládá se z rodičů, kteří jsou manželé, nejsou již z dřívějšího rozvedeni a mají aspoň dvě vlastní děti. Muž je živitelem rodiny a žena hospodyní. Jednou založená rodina byla křesťanstvím považována za doživotní. Znamenala také monopol na legitimizaci sexu. Výběr manželského partnera nebyl v rukou těch, kteří zakládali rodinu, ale v rukou rodičů, kteří vybírali s ohledem na to, jestli je uvažovaný partner vhodný z hlediska společenského postavení, majetku a kulturního habitu. (Možný, 2006, s. 21) Lidé se většinou nebrali z lásky, ale jak vedli společnou domácnost, vychovávali děti, sdíleli životní zkušenosti, tak se většinou mezi nimi postupně láska vyvinula. (Giddens, 1999, s. 158) Rodina měla nezastupitelnou funkci a byla považována za nejstabilnější instituci. Byla ovšem stejně nestálá jako moderní rodina, s tím rozdílem, že zdrojem nestability nebyla vysoká rozvodovost, ale úmrtnost a sociální destabilizace v dobách morových ran, válek, hladomorů a neúrody. (Možný, 2002, s. 71-72) Přestože dnes je mnoho manželství rozváděno, manželské svazky dříve trvaly ještě kratší dobu kvůli vysoké úmrtnosti ve všech věkových kategoriích. (Giddens, 1999, s. 157) Rodiny měly běžně osm až deset dětí, přežívaly jen tři až čtyři. Nejvíce dětí měli bohatí, ti nejchudší si vůbec založení rodiny nemohli dovolit. (Možný, 2002, s. 71)

1.3 Moderní rodina

Historické mezníky jako je první světová válka, vznik samostatné republiky, okupace a komunistický převrat ovlivnily do jisté míry celkový trend změn v rodinách. Během světových válek se rozpadlo mnoho rodin v důsledku nepřítomnosti mužů či jejich smrtí. Došlo k rozbití, roztržení či rozprášení rodin. **Tradiční pojetí rodiny se v naší zemi začalo rozpadat zhruba od sedmdesátých let 20. století.**

Klíčovým nositelem změn rodinného chování byla žena. Rozvodovost začala stoupat zejména po roce 1964, kdy byly zmírněny zákony o rozvodu a došlo k definitivnímu překonání společenského odsudku rozvodu. (Sullerotová, 1998, s. 7-25) Ženy mohly díky spolehlivější antikoncepci začít mateřství plánovat a také je odsouvat na pozdější dobu. Začaly hromadně opouštět domácnosti a věnovat se profesní kariéře. Rodina ztratila monopol na rození dětí a těch se také začalo rodit méně. Mladí lidé začali odkládat sňatky z důvodu rozšířených možností studia, nevhodných materiálních podmínek (především možnosti samostatného bydlení), nových momentů v profesní kariéře nebo z důvodu nárůstu nesezdaných soužití. (Možný, 2006, s. 22-23)

„Prohlubující se dělba práce a rozvoj speciálních institucí vyvlastnily rodině řadu jejích tradičních funkcí. Tam, kde byla rodina kdysi nezastupitelná, nastoupili specialisté a formální organizace. Škola převzala od rodiny vzdělávání dětí a masmédi zrušila monopol rodiny na jejich socializaci k respektovaným hodnotám a správnému životnímu stylu. Lékaři, nemocnice a síť sociálních zařízení převzaly od rodiny péči o nemocné, staré a postižené. Rodině zůstal konzum, zábava a citové bezpečí, z čehož jen v tom posledním je ještě nenahraditelná.“ (Možný, 2006, s. 22)

1.4 Postmoderní rodina

Křesťanské pojetí manželství jako instituce, která je nezrušitelná a doživotní, bylo napadeno a manželství se stalo smluvním vztahem, smlouvou na dobu neurčitou, kterou lze jednostranně vypovědět. Rodiny se mohou opakovaně zakládat a končit. Výběr partnera je již otázkou vlastní volby. Lidé do manželství vstupují kvůli lásce, sexuální přitažlivosti. Impulzem k uzavření manželství bývá otěhotnění ženy nebo společné rozhodnutí pokusit se zplodit dítě.

Stoupá počet rozvodů a opakovaných manželství. Rozvojem antikoncepce se pro většinu žen stalo mateřství aktem vědomé volby. Ženy i muži očekávají od manželství bohatý, uspokojující sexuální život, který pokud nemají, neváhají ho hledat jinde. Počet nemanželských dětí stoupá.

Základní sociální role procházejí hlubokou a historicky jedinečnou vnitřní přestavbou. Postavení rodičů při socializaci dítěte je zatlačováno do pozadí silným vlivem vrstevnické skupiny, jejíž hodnoty jsou určovány stále více vlivem hromadných sdělovacích prostředků. (Možný, 2002b, s. 17) Dítě je bráno jako překážka znemožňující individualizaci, neboť rodičovský vztah je posledním vztahem, který nelze vzít zpět, jediným přetrvávajícím primárním vztahem, jenž je fatálně nezrušitelný. (Možný, 2002b, s. 205)

Odsouvání mateřství do pozdějšího věku zužuje možnost mít vůbec děti a ženy mají většinou jedno, stěží dvě děti. **Přibývá bezdětných manželství a jiných typů domácností**, od nesezdaného soužití až po soužití homosexuálů a lesbiček se svými dětmi z předešlých vztahů (v některých zemích mohou mít i adoptované děti, ale České republiky se to zatím netýká). **Přibývá domácností, které jsou vedeny osamoceným rodičem.** Ve většině případů jde o ženy, neboť právě jim jsou většinou po rozvodu svěřovány děti do péče. (Giddens, 1999, s. 168)

Rodiče tráví čím dál více času v práci, v důsledku čehož se zkracuje čas strávený s dětmi a ostatními členy rodiny, mění se i kvalita trávení volného času. Přibývá dvoukariérových manželství.¹ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 84)

¹ Vztah, ve kterém je pro oba partnery kariéra velmi důležitá a kterou oba upřednostňují. Viz Splítková, R. Rodina versus kariéra [online]. ©2008 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/7p8pgn/50336-967009319.pdf>

2. VZTAHY V RODINĚ

Tato kapitola pojednává o ženské a mužské roli, včetně změn, ke kterým dochází. Dále pojednává o tom, jaký má rodina význam pro dítě a s kterými aktuálními problémy se nejčastěji potýká.

2.1 Ženská role

Tradiční partnerské role (otec živitel, matka ochránkyň) **se mění**. Pro vymezení ženské role měl největší význam vynález antikoncepce, která dává ženě do rukou suverénní rozhodnutí o tom, zda, kdy a kolik bude mít děti. Mateřství se tak stalo aktem vědomé volby. Ženy začaly mateřství odsouvat na pozdější dobu, začaly opouštět domácnosti a pracovat, díky čemuž se staly ekonomicky nezávislými na mužích a jejich role živitele rodiny nebyla již nezastupitelná. Práce v domácnosti, ač neplacená, je však sociálně stejně významná a individuálně stejně náročná jako práce mužů v zaměstnání. Poněvadž má však hodnotu jen užitnou a nikoli tržní, je často muži považována za druhořadou. (Možný, 2006, s. 146-175)

Mezi další významné zvraty, kterými byly ženy v jisté míře osvobozeny od tradičních rolí, je prodloužená očekávaná délka života. Dříve totiž postačovala délka ženského života jen k tomu, aby přivedla na svět děti a vychovala je. Dnes tyto „mateřské povinnosti“ končí kolem pětáctýřicátého roku života.

V období po druhé světové válce došlo ke zlepšení práce v domácnosti. Zlepšením vybavení domácností, rozvojem strojů, se ženám práce v rodině ulehčila, stala se snadnější, rychlejší. Ženy nebyly v domácnosti již tolik potřebné.

Zvýšený počet rozvodů poukázal na vratkost materiálního zabezpečení manželstvím a rodinou. V tomto smyslu jsou zbaveny celoživotní záruky, že je muž ekonomicky zajistí. Výsledkem byl zvýšený vstup žen na trh práce.

Podíl na změně tradičních rolí mělo i vyrovnání šancí na vzdělání, které ženy silně profesně motivovalo. (Beck, 2004, s. 181-183)

Tím, že se změnila role ženy, došlo k poklesu porodnosti a úpadku rodinného života. „Rodičovství je principiálně nemožné, když se oba, muž i žena, rozhodnou pro tradiční mužskou roli.“ (Možný, 2002a, s. 22)

2.2 Mužská role

Dělení rolí v rodině je do značné míry založená na stereotypech. Podle tradičního rozdělení rolí se žena věnuje více rodině a dává jí většinou přednost před prací, muž naopak věnuje více pozornosti své práci, případně i na úkor rodiny. Toto stále ještě platí ve velké části domácností. (Sokáčková, 2006, s. 7) V současné rodině se však soužití manželů výrazně mění. **Prohazují se dříve nezpochybnitelné role.** Dnešní muž není již výsadním živitelem rodiny, i když to neznamená, že přestává být v některých rodinách hlavním živitelem. Ženy jsou spoluživitelkami nebo výhradními živitelkami v neúplných, ale i v normálních rodinách. Nastávají posuny i v rozdělení povinností. Muži se zapojují do aktivit, které jim dříve nenáležely. **V některých rodinách vykonávají úkoly stejným dílem, v jiných je dělení práce založené na pohlaví a na stereotypech.** (Burda, 2012)

Stává se, že otec je ten, kdo přerušuje zaměstnání na několik let pro péči o rodinu a matka se po kratší době vrací do zaměstnání. Menší zátěž při péči o odrostlejší děti (anebo jen jedno dítě) vede často, ať u otce nebo matky, k použití tohoto období ke zvýšení kvalifikace, k dostudování formou dálkového studia. (Možný, 2006, s. 196)

Dnes je plno rolí, které zastávali muži, delegováno na veřejného činitele (např. děje-li se něco v domě, zavolá muž policii a nemusí problém řešit sám). Muži se odebírají „tradiční role“ a z toho vzniká určitá nejistota. (Burda, 2012)

Muži i ženy budou i nadále v rodinném životě vykazovat určité rozdíly v chování a rolích, ale existuje do budoucna možnost, že by si manželé a manželky dělili úkoly podle svých individuálních schopností a preferencí, a ne na základě pohlaví. (Lippa, 2009, s. 341-342)

2.3 Význam rodiny pro dítě

Rodina musí být schopna uspokojit základní potřeby dítěte, aby byl zajištěn po všech stránkách jeho optimální vývoj. Podle Lenky Lovasové se potřeby dělí do čtyř skupin a jsou to: **biologické potřeby** (potřeba výživy, dostatku tepla, čistoty), **psychické potřeby** (potřeba jistoty, vědomí vlastní identity, otevřené budoucnosti), **sociální potřeby** (potřeba lásky, bezpečí, akceptace dítěte takového, jaké je atd.) a **vývojové potřeby** (potřeba motivace a následné činnosti, kterými se jedinec sám rozvíjí). (Lovasová, 2006, s. 7) Protože se rodina pohybuje v určitém společenském prostoru, nezůstávají její funkce v průběhu dějinného vývoje stejné. Kraus a Poláčková uvádějí, že rodině zůstaly dvě základní funkce: funkce prvotní socializace² dítěte a emocionálně-psychologické stabilizace osobnosti dospělých. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)

Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Socializací v rodině se rozumí především proces působení rodiny na své členy v celém souhrnu jevů a procesů: ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných. Nejdůležitější úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Socializace dětí má prvořadou důležitost. Realizuje se jako činnost osobního působení členů rodiny navzájem, včetně kladných a záporných vlivů a zdrojů. Rodinná socializace je také modelem pro osvojování sociálních rolí muže a ženy, otce a matky, a tak se promítá do budoucí reprodukční rodiny dětí. (Kraus, Poláčková, s. 80-82)

„Dítě si vytváří svůj vlastní vnitřní obraz světa, který do jisté míry odpovídá tomu, jak mu rodiče či vychovatelé předkládají realitu a jak jej do této reality uvádějí. Rodina je v podstatě mikrosvět, vzorová společnost, ve které si dítě osvojuje základní vzorce chování, návyky, dovednosti a strategie, které jsou pak rozhodující pro jeho orientaci ve společnosti, především v interpersonálních vztazích. A to jak v pozitivním, žádoucím smyslu, tak ve smyslu negativním.“ (Lovasová, 2006, s. 6)

² Socializace – proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny, přičemž si osvojuje normy ve skupině panující, její hodnoty, učí se sociálním rolím spojeným s určitými pozicemi a dalším dovednostem a schopnostem. Viz JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

Ve všech kulturách a společnostech nemá ale rodina na socializaci svých dětí monopol. V naší kultuře jsou největší konkurencí při socializaci dítěte hromadné sdělovací prostředky a vzdělávací instituce. (Možný, 2006, s. 164)

2.4 Aktuální problémy rodin

V této kapitole jsem se rozhodla více zaměřit na jeden konkrétní problém, a to rozvod. Vybrala jsem si tento konkrétní problém z toho důvodu, že rozvodů stále přibývá a má pro rodinu jako takovou nejhorší dopad. Rozvod ve většině případů znamená narušení nebo oslabení kontaktu s jedním z rodičů, většinou to bývá otec. Přináší také velkou psychickou zátěž jak pro rozvádějící se manželé, tak i pro děti.

Podle obecného mínění značné části veřejnosti je rozpad rodiny zaviněn tím, že **v současné době se lze rozvést nesrovnatelně snadněji než kdykoliv v minulosti, což spolu s poklesem morálky rodinu ničí**. Rozpad manželství je důsledkem vyššího očekávání vůči manželskému partnerovi, než tomu bylo v minulosti. Moderní společnost chce více dosáhnout ve všech oblastech. (Keller, 1998, s. 43-44)

Podstatná část rozvádějících se manželství jsou manželství, která netrvala dlouho. Rozvod hrozí zejména na počátku manželství a v manželství mladých lidí. Rozvádějí se ovšem i manželství, která trvala mnoho let. (Možný, 2002, s. 44-45) Rozvodů přibývá v souvislosti se širokými sociálními změnami. Dnes, až na některé malé skupiny bohatých lidí, manželství příliš nesouvisí s potřebou předávat majetek a status z generace na generaci. S rostoucí nezávislostí žen ztrácí manželství svou někdejší úlohu ekonomického partnerství. (Giddens, 1999, s. 165)

Navrhovatelkami rozvodu jsou u nás častěji ženy, neznamená to však, že by měly menší zájem na pevnosti manželského sňatku. Je to spíše výraz toho, že pokud manželství neplní základní funkce, má žena častěji zájem ukončit neproduktivní vztah. (Možný, 2002, s. 45)

Děti po rozvodu často emocionálně strádají. Dopad rozvodu na děti záleží na mnoha faktorech, jako je jejich věk, intenzita předchozího konfliktu mezi rodiči, jestli mají sourozence, prarodiče a další příbuzné. V dalším období ovlivňuje přizpůsobení dětí to, zda se nadále pravidelně vídají s oběma rodiči. (Giddens, 1999, s. 167)

Přibývá domácností vedených osamocným rodičem. Většina lidí se do této situace dostává nedobrovolně, existují ale i výjimky. Některé ženy se stávají svobodnými matkami z vlastního rozhodnutí. Mají obvykle dostatek prostředků k tomu, aby se o dítě mohly starat samy. Mnoho dětí tak vyrůstá bez otcovské autority. Termín „chybějící otec“ býval dříve spojován s 2. světovou válkou, která otce oddělila od jejich dětí. Dnes si pod tímto pojmem můžeme představit otce, který se s matkou rozvedl a vidá se s dětmi jen zřídka nebo s nimi úplně ztrácí kontakt.

Neblaze na děti působí i rozhádaní rodiče, kteří zůstávají spolu. Mnoho lidí spolu zůstává, i když jejich manželství není šťastné. Důvodem může být, že někteří věří v posvátnost této instituce nebo se obávají finančních a citových problémů, které by jim rozvod přinesl. Dalším důvodem může být i to, že rodiče berou ohled na děti. (Giddens, 1999, s. 168-169)

Co v rodinách chybí, je láska. Prvním úkolem otce, který by měly děti vidět, je milovat jejich matku. To je to nejdůležitější. Současná rodina nemá takový respekt, jaký by měla mít. S měnící se společností se mění i rodina, která nefunguje tak, jak by měla. Mnozí muži a otcové jsou nezralí. Je to zejména z toho důvodu, že sami nezažili vlastního otce, který by je naučil, jak se ve své roli chovat. Muži mají tedy jiné vzory. Jejich vzorem mohou být přátelé, kamarádi, kolegové, což je problém. Dítě – chlapec, by měl mužskou roli pro svou budoucnost a budoucí manželství vlastně okoukat od svého otce.

Muži zůstávají do věku 30-40 let v tzv. „mama hotelu“, kde mají plný servis a jsou z nich nezralí lidé. Pak jejich roli musí převzít manželka, která se stává jak ženou se svými rolemi, tak přebírá i roli svého manžela, který neumí svou mužskou roli hrát. Žena musí potom hrát obě role, což není dobrý vzor pro děti. (Burda, 2012)

3. NEJPOČETNĚJŠÍ ETNIKA NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY A JEJICH RODINY

V této kapitole je blíže charakterizována vietnamská a romská rodina, jejich zvyky, tradice, rodinné role a porovnání těchto rodin se soudobou českou rodinou.

3.1 Vietnamci

Vietnamská menšina představuje nejpočetnější východoasijskou a celkově třetí nejpočetnější menšinu v České republice. (Barešová, 2010, s. 5) Imigrace Vietnamců do České republiky přicházela v několika vlnách od roku 1956. Ústředním motivem byla zejména pomoc vietnamské společnosti postižené válečnými událostmi (což tehdy znamenalo umožnit vzdělání, pracovní školení a praxi Vietnamců v různých oborech). Od roku 1967 začali do Československa přijíždět i dělníci za prací. V roce 1973 navštívili zástupci Vietnamské demokratické republiky Československo, aby projednali příchod nových deseti až dvanácti tisíc vietnamských občanů k získání profesních zkušeností. „Smlouvy uzavírané postupně v letech 1973, 1974, 1979 a 1980 umožnily příjezd velkého množství dělníků, učňů, studentů a stážistů. Pak došlo po mezivládní dohodě k postupnému snižování.“

Ve druhé polovině 80. let dochází z vietnamské i československé strany k vlastnímu jednostrannému využívání situace. Československo čím dál více využívá Vietnamce v neatraktivních oborech (např. pásová výroba, pomocné práce). Na vietnamské straně se objevuje možnost migrace za úplaty. Po roce 1989 následovaly další imigrační proudy z okolních zemí i ze samotného Vietnamu.

Do České republiky odešli a odcházejí v naprosté většině Vietové pocházející především z venkova a větších měst bývalého severního Vietnamu. (Brouček, 2005)

Vietnamci přicházejí do České republiky za vidinou lepšího výdělků. Chtějí užít na dobré úrovni rodinu, finančně zabezpečit děti a postarat se o rodiče, kteří jsou ve Vietnamu. **Vietnamské komunity v České republice jsou izolované a uzavřené.** Je to způsobeno velkou kulturní odlišností, jazykovou neznalostí a téměř permanentním pracovním nasazením. Obývají velkoobchodní a maloobchodní tržnice, kde jsou možnosti integrace minimální. Tyto velkoobchody se stávají úředními, kulturními i vzdělávacími

centry jejich komunity. **To se ovšem netýká dětí, které se u nás narodily nebo jsou zde od dětství. Považují se spíše za Čechovietnamce.** Ovládají perfektně český jazyk, zatímco vietnamsky mnohdy neumí. Chodí do českých škol, znají více naši kulturu než kulturu vietnamskou.

Mnoho vietnamských občanů létá zpět za svojí rodinou do Vietnamu v období tradičních oslav Nového roku (leden-březen) a během roku pak komunikují se svojí vlastní prostřednictvím elektronické pošty. Rodina, ač dochází k její transformaci, stále plní velmi důležité funkce a je nejdůležitějším stabilizátorem vietnamských komunit po přesídlení z Vietnamu. „Vietnamci dávají najevo, že respektují rodinu i manželský svazek a že smyslem jejich ekonomických aktivit je zabezpečit rodinu.“ (Barešová, 2010, s. 73-74)

„Někteří Vietnamci zakládají „nové“ partnerské vztahy v relativně krátké době po přesídlení k nám, což by se za normálních okolností ve Vietnamu nestalo.“ Vznikají nová manželství, dokonce aniž by byl původní svazek ve Vietnamu zrušen. Činí tak pod vidinou ekonomických a dalších životních výhod. Vietnamci sice porušují zákon, ale ani v těchto extrémních případech význam rodiny a manželství nezpochybnují. (Barešová, 2010, s. 74)

Vietnamci v České republice ale mnoho rodin netvoří, přestože to tak vypadá. Žijí ve „fiktivních rodinách“, komunitách. Několik lidí si koupí společný byt, ve kterém jeden pokoj slouží jako sklad zboží. To je prakticky startovací dráha každého Vietnamce u nás. Žijí skromně, někdy je v jednom bytě třeba až dvacet Vietnamců. (Brouček, 2003, s. 286)

Vietnamci jsou velmi srdečný národ, jsou zvyklí prožít život v rámci rozvětvené rodiny, potažmo i komunity. Respektují jeden druhého. Vietnamská svatba není jen aktem pro novomanžele, ale slaví celé široké příbuzenstvo. Na svatbu musí Vietnamci pozvat téměř každého, koho znají, jinak by to byla urážka. (Havlíková, 2010)

Ženy jsou ve Vietnamu emancipované, kvůli dlouhotrvajícím válkám se naučily zastat veškerá potřebná řemesla a mohou zastávat jakékoliv posty. (Havlíková, 2010) V lepších rodinách je ale zvykem, že žena zůstává doma. Vietnamci byli a mnoho z nich ještě stále je vychovávána v představě, že žena je stvořena k tomu, aby rodila děti a starala se o domácnost. Je zvykem, že do společnosti mohou ženy chodit jen v doprovodu muže a dokonce může muž ženu uhodit, čímž si potvrzuje svoji autoritu. (Brouček, 2003, s. 284-285) Žena musí stoprocentně poslouchat manžela. Existují výjimky, ale není jich mnoho.

Ve Vietnamu se říká, že kdo poslouchá ženu, je hlupák. Na malých věcech se smí podílet, může poradit, ale poslední slovo má muž. (Brouček, 2003, s. 288)

Pokud je otec rodiny prvorozeným synem, musí se starat o rodiče a dohlížet na ostatní bratry a sestry. Je hlavou velké rodiny, a proto musí živit celou rodinu, včetně svých rodičů. Jeho manželka se stará o domácnost a především o rodiče manžela. Dcery se odmala učí způsobům, jak být manželkami. Vařit, mýt nádobí a uklízet by měla umět každá už od svých sedmi let. Tyto vlastnosti dělají dcery žádanými. Synové to mají lehčí, u nich se dohlíží hlavně na zdraví, chování a vzdělání. (www.viet.cz, 2011)

V České republice už vyrůstá druhá generace vietnamských občanů po roce 1989. Dnes jsou to především žáci, kteří se zde narodili nebo byli odmalička vychováni v českém prostředí. (Barešová, 2010, s. 74) „Říká se jim banánové děti: slupku mají žlutou, ale uvnitř jsou bílé. I když mnozí z nich s tímto urážlivým označením nesouhlasí, přiznávají, že mix kultury je pro ně důležitým tématem.“ Mnoho mladých Vietnamců neovládá tak dobře vietnamštinu, za to mluví perfektně česky. Znalost češtiny zajistili rodiče dětem pomocí českých „babiček“, žen, které za úplatu tráví čas s dětmi, když jsou rodiče v obchodě. Pomáhají integraci malých Vietnamců do společnosti. (Havlíková, 2010)

U rodičů bývají oblíbenější chlapci než děvčata. Vychází to z tradice, podle které dcera odchází do rodiny manžela a pro svou vlastní rodinu nemá již po svatbě žádný užitek. Existuje přísloví, které říká: „Dcera je dítětem jiných lidí“, které tuto vietnamskou realitu velmi vystihuje.

Většina vietnamských rodičů si přeje, aby si jejich děti vybraly za životního partnera Vietnamce. Většina mladých Vietnamců tuto představu svých rodičů akceptuje a vážný vztah mají jen s členem své komunity. Rozhodně to tak není ale ve všech komunitách.

„Většina Vietnamců uctívá kult předků. Doma mají oltář a ve významné dny před ním vzpomínají na své předky. Respekt ke starším a zkušenějším je obvyklý i v rodině s dospělými dětmi, které dál naslouchají radám svých rodičů.“ (Havlíková, 2010)

Vietnamci se vyznačují velkou náboženskou tolerancí, takže může u nich doma žít vedle sebe bez problémů třeba katolík a buddhista. (Brouček, 2003, s. 34)

3.2 Romové

Jedná se o souhrnný název pro příslušníky národnostní menšiny, kteří se k tomuto označení hlásí. Přesněji to vyjádřil Ivan Gabal (Jakoubek, Budilová, 2008, s. 95), který za Roma považuje „takového jedince, který se za Roma sám považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností (např. při sčítání lidu) hlásil, nebo je za Roma považován významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) indikátorů.“ Romové spolu se skupinou Sintí mají indický původ. K romské národnosti se hlásí příslušníci několika etnických skupin. (Šišková, 2001, s. 124)

Tatjana Šišková rozeznává tyto etnické skupiny:

Čeští Romové – etnikum, které žilo do druhé světové války na území Čech, několik rodin zde žije dosud.

Moravští Romové – etnikum, které žilo do druhé světové války na území Moravy, několik rodin zde žije dosud.

Maďarští Romové – etnikum, které žilo do druhé světové války na území Maďarska a na území jižního Slovenska v oblasti obývané maďarskou národnostní menšinou.

Slovenští Romové – etnikum, které žilo do roku 1945 na Slovensku.

Olašští Romové – etnikum, které kočovalo ve střední Evropě až do roku 1959, kdy bylo násilně přinuceno se usadit.

Sintí – etnikum žijící rozptýleně v západní Evropě. Až do druhé světové války žili Sintí v pohraničních oblastech Čech, dnes v České republice přežilo jen několik rodin.

Cikáni – apelativum Romů a Sintů, kterým je označovaly slovanské a germánské národy. Romové vnímají toto označení jako hanlivé a neztotožňují se s ním. (Šišková, 2001, s. 124)

Předkové dnešních Romů pocházejí z indického subkontinentu, kde po mnoho století provozovali kočovná řemesla - kovářství, kotlářství, řetězářství, korytářství, košíkářství, řeznictví, zvěrolékařství, hudbu. Z Indie pak odešli v 10. století a od 13. století jsou přítomni na evropském kontinentu. Většina Romů, kteří dnes žijí v České republice, přišli do země ze Slovenska v letech 1945-1993. (Šišková, 2001, s. 119-120)

Romské etnikum na území České republiky, které se dělí na několik sub-skupin, je rozdílné a rozdíly mohou být i mezi jednotlivými příbuzenskými skupinami. Dvěma hlavními sub-skupinami na našem území jsou slovenští a olašští Romové. (Budilová, Jakoubek, 2007, s. 20)

Pro Romy obecně je nejvyšší hodnotou život. „Vše, co vede k zachování, zmnožení a pokračování života, má vysokou hodnotu, vše co život ohrožuje nebo omezuje, je vnímáno negativně.“ Romové uctívají své starší a předky, protože právě oni se zasloužili o základy postavení Roma v romské společnosti. (Šišková, 2001, s. 121)

Postavení romské rodiny v komunitě závisí na typu konzumovaného masa, podle něhož se kastují. Za rituálně nečisté maso se považuje maso koňské a psí. Některé romské skupiny psy jedí a jedí je vědomě a programovaně. (Budilová, Jakoubek, 2007, s. 21-24)

Sociální vztahy založené na něčem jiném než na příbuzenství (přátelství, kolektiv vrstevníků, kolegů, sousedů) téměř neexistují. Respektive existují, ale odehrávají se zase v rámci příbuzenských vztahů – přátelé jsou obvykle zároveň sourozenci či bratrančí/sestřenice. (Budilová, Jakoubek, 2007, s. 30)

Romové svoji sebedůvěru odvozují spíše od své rodiny a rodu než od své profese, vzdělání, postavení v majoritní společnosti či majetku. V každém rodu má slušné vychování svá specifika, ale pro všechny je jeho součástí úcta ke starším, zdvořilost, pohostinnost a solidarita. Vysokou hodnotou jsou pro Romy i peníze, které jsou důležité k zachování života, k projevování lásky k dětem. Děti jsou pokračovateli rodu, láska k nim je pro Romy příslovečná. Zvláště malé děti jsou někdy až nekriticky hýčkány. (Šišková, 2001, s. 121-122)

Romové si necení vzdělání, protože budoucnost má zvláště u starších Romů malou hodnotu. Důležitá je pro ně přítomnost a minulost, která je jistá. Vzdělání přináší plody až po mnoha letech. Mladá generace Romů je už ale více ovlivněna školou a médii. (Šišková, 2001, s. 122-123)

Tradiční zvyky a rodinné role Romů

V minulosti romské svatbě předcházely námluvy. O budoucím ženichovi rozhodovali většinou rodiče dcery. „Ženicha vybírali podle majetku, řemesla a pověsti rodiny. Nejžádanějším ženichem byl hudebník. U nevěsty se přihlíželo k barvě pleti. Za nejnvýhodnější partii byla považována světlá dívka z hudebnické rodiny. Věk nevěsty se v minulosti pohyboval okolo 15 let. Chlapci bývali trochu starší. V současnosti mladí Romové vstupují do manželství přibližně v 18 letech, i když mladší páry stále nejsou výjimkou.“ (Šišková, 2001, s. 132) Úspěšnost manželství se posuzuje podle počtu dětí. Bezdětnost bývá důvodem ke zrušení manželského svazku. Dále pak i nevěra, ale pouze v případě, že se jí dopustila žena. (Šišková, 2001, s. 134) Nevěra muže bývá více méně tolerována.

Těhotenství a narození dítěte je pro Romy obdobím s jedinečným významem. Mají velké nároky na chování těhotné ženy, která se musí podřídít systému zákazů, příkazů a opatření zajišťující zdraví matky, řádný vývoj plodu a porod bez komplikací. (Šišková, 2001, s. 128) Jediné omezení se týká společenského života. Žena již tolik nechodí do společnosti, a pokud ano, je to většinou v doprovodu manžela. Postavení gravidní ženy se nijak zvlášť neliší od postavení ostatních žen. Vykonávají všechny práce. Romové si přejí jako první dítě většinou chlapce, což je ovlivněno dominantním postavením mužů v rodině i společnosti. (Šišková, 2001, s. 129)

Tradiční romská rodina

Pro Romy je největší prioritou rodina. V zájmu rodiny udělá Rom vše. „Postavení člena rodiny určují dva základní faktory: pohlaví a věk. Tradiční romská rodina je patriarchální, muž je v rodinné hierarchii postaven výše než žena. Vážnost muže i ženy pak stoupá s věkem. Příslušnost k rodině má pro Roma zásadní význam. S rodinou se identifikuje, stává se součástí její složité struktury, přijímá její přísná pravidla, kulturní a etické normy. Muž má v romské rodině dominantní postavení. Pokud žije pohromadě větší počet nukleárních rodin (což je pro Romy charakteristické), hlavní slovo má nejstarší muž. Úkolem mužů je zajistit ostatním členům rodiny ekonomické zázemí.“ (Šišková, 2001, s. 137-146) Vydělané finanční prostředky odevzdají nejstarší ženě, která nejnvýrazněji ovlivňuje

hospodaření a rozhoduje o jejich využití. Rozděluje taktéž ostatním ženám v rodině povinnosti, přičemž zvláštní chování uplatňuje vůči své snaše. V případě, že muž z nějakého důvodu nemůže rodinu hmotně zabezpečit, odpovědnost přechází na ženu, přičemž její status se tím navýší. Postavení ženy je také ovlivňováno počtem dětí. Čím více dětí, tím více úcty.

Postoje romských rodičů k výchově svých dětí jsou podmíněny jejich odlišnou mentalitou, charakterizovanou větší emocionálností. „Při výchově je dítě více respektováno ve svých pocitech a přáních. Nechodí například spát, když o tom rozhodnou rodiče, ale když se samo cítí unaveno.“ (Šišková, 2001, s. 139) Vliv otce při výchově je v současnosti omezen, ale stále má své nezastupitelné místo. Výchova dětí je tedy zejména povinností ženy, přestože se na ní podílejí všichni členové širší rodiny. Otec se více angažuje při výchově chlapců, matka zase při výchově dívek. Muž zasahuje do výchovy dívek jen v případě, kdy si matka neví rady. Trestá-li otec dceru, znamená to pro ni velké ponížení a osobní ostudu. Celá výchova děvčat je zaměřena tak, aby byla připravena se vdát a uměla se v nové rodině správně chovat. Již v útlém věku (6-7 let) by se měla umět postarat o své mladší sourozence, pomáhat matce udržovat čistotu v domě a učit se vařit jednoduchá jídla. (Šišková, 2001, s. 137)

Přestože matka nesla a dodnes nese mnohem větší zodpovědnost za rodinu než otec, rozhodné slovo v domě má otec. Bylo zvykem, že žena dávala i navenek svoje druhořadé postavení tím, že kráčela vždy několik kroků za mužem. V romských osadách, ale i u starších romských manželů žijících ve městech, se tento zvyk dodržuje dodnes. U mladších se tento projev podřízenosti vytrácí. (Žlnayová, Alinčová, 2002)

Vztah matky a dětí je emocionálně velmi silný. Zemře-li žena, muž se většinou znovu ožení za svobodnou nebo ovdovělou sestru mrtvé manželky, protože předpokládá, že bude mít dobrý vztah k dětem. Zemře-li muž, žena se málokdy znovu provdá, zvláště je-li jí už kolem čtyřiceti let. Pokud by si našla nového partnera, potřebuje k uzavření sňatku souhlas rodiny a někdy i svolení nejstaršího syna. Zemřou-li oba rodiče, přebírá odpovědnost za výchovu sirotek nejbližší rodina (babička, sestra matky nebo dospělí sourozenci nezaopatřených dětí). V minulosti bylo naprosto nepřijatelné, aby se děti ocitly v ústavní péči. Současnost je trochu odlišná. Ve vědomí Romů přetrvává silná rodinná solidarita, ale v kontextu s komplikovanou realitou někdy selže. (Šišková, 2001, s. 139)

Základním rysem tradiční romské rodiny je kolektivnost. Orientace na širší rodinu v oblasti sociálního života je u Romů velice silná. Romská rodina často udržuje užší vztahy s příbuznými ze strany otce. Děti nemají stejné postavení. Preferování některého dítěte rodiči je zcela otevřené a ostatními dětmi přirozeně akceptované. Sourozenecké vztahy romských dětí jsou mnohem méně poznamenány rivalitou. Vazby mezi nimi jsou pozitivnější než mezi neromskými dětmi. (Šišková, 2001, s. 139-140)

„Mít mnoho synů je pro romskou rodinu určitým výrazem prestiže, ale i důležitým faktorem pro vyjádření fyzické síly rodiny. Od nejstaršího syna se kromě běžných mužských povinností očekává, že se bude podílet i na výchově svých sourozenců. Předpokládá se, že jako nejstarší, a navíc muž, je nejenom fyzicky silnější, ale i rozumnější a zkušenější.“ Pro sourozence je pak stejnou autoritou jako otec. Zastupuje rodiče v jejich nepřítomnosti, pomáhá s jejich výchovou, dohlíží na ně, organizuje jejich práci, poskytuje ochranu. Smí děti trestat, udělovat příkazy nebo stanovovat zákazy. Má právo se vyjadřovat k výběru partnera své sestry. Rozhodující slovo má však otec. Někdy si svůj vliv na sestru bratr zachová i po jejím sňatku, jindy ho ztrácí ve prospěch jejího manžela. K dětem svých sourozenců se většinou chová stejně jako k vlastním. Úloha nejstaršího syna značně posílí jeho vstupem do světa dospělých, tj. okolo 15-16 let. (Šišková, 2001, s. 140)

Dcera dříve nezvyšovala prestiž rodiny, ale byla významnou pomocnicí své matky. V romské rodině má žena řadu povinností, a tak velice brzy část z nich přebírá nejstarší dcera. Kromě povinností v domácnosti pečuje o své mladší sourozence od jejich dvou nebo tří let, kdy je matka přestává kojit. Na chlapce většinou jen dohlíží, na sestry může i výchovně působit. Zvláštní sourozenecký vztah má s nejstarším mužským sourozencem. Musí ho respektovat, i kdyby byl mladší než ona. Svě výhradní postavení si sestra uchovává po celý život. Sourozenci k ní pocítují úctu a vnímají ji jako silnou autoritu. Ona sama cítí velkou odpovědnost za jejich osudy. (Šišková, 2001, s. 140-141)

Romové si váží starých lidí. Vyšší věk znamená současně vyšší postavení v rodinné hierarchii a společnosti vůbec. Postarat se o své staré rodiče je pro Romy samozřejmost. Velmi obtížně bychom hledali romského dědečka či babičku v domově důchodců. „Úcta ke stáří a obrovská láska k vlastním rodičům (hlavně k matce) je natolik zásadní, že se říká – kdyby hořel Romovi dům, zachraňoval by nejprve rodiče a až poté své děti.“ (Šišková, 2001, s. 142)

3.3 Porovnání etnik se soudobou rodinou v České republice

Česká a romská rodina jsou si relativně podobné, ale více se liší od rodiny vietnamské. Jak už bylo řečeno v první kapitole, soudobá rodina prochází velkými změnami. Rodina v současné společnosti nemá respekt, jaký by měla mít. Přibývá rozvodů, opakovaných manželství, nesezdaných soužití. **Asijské rodiny se vyznačují pevností, a to jak v samotné Asii, tak i v emigraci.** Rodinné pouto je největším rozdílem mezi těmito dvěma kulturami.

Děti Vietnamců jsou vystaveny působení dvou odlišných kultur. Rodiče doma od nich očekávají, že se podřídí autoritě a budou respektovat tradiční hodnoty rodinné soudržnosti a vzájemnosti, mladí Vietnamci se zase pod vlivem západní kultury dožadují podílu na rozhodování o svých budoucích manželských partnerech. Většina z nich však vede domácí a osobní život podle pravidel etnické subkultury, k níž náleží, protože si cení tradičního rodinného života. (Giddens, 1999, s. 161-162)

V soudobé české rodině převažují rodiny nukleární, **pro Vietnamce a Romy jsou typičtější rozšířené rodiny.** Pokud spolu v České republice žije pohromadě více generací, je to způsobeno spíše tím, že starší generace pomáhá svým potomkům, kteří se dostali do sociální tísně. Např. že si k sobě rodiče vezmou dceru, která se stala osamělou matkou. (Možný, 2006)

Češi neberou závazek mezi mužem a ženou tak vážně jako Vietnamci a rozdíly jsou i v životních hodnotách, životním stylu a kulturních zvycích. **Vietnamci daleko více respektují svoji rodinu i manželský svazek.** Práce je pro ně důležitější než pro Čechy. Peníze nejsou ale ústředním motivem pracovního výkonu. Nelpí na penězích. Pracují pro lepší život svých dětí, chtějí zabezpečit rodiče žijící ve Vietnamu. Vietnamci mají větší úctu jeden ke druhému než etničtí Češi. Mají větší respekt ke starším lidem.

Romové jsou více emočně založeni než Češi. Projevuje se to např. ve výchově dětí, které jsou vychovávány volněji. Romové mají stejně jako Vietnamci velkou úctu ke starším a k předkům. Vstupují do manželství v průměru dříve než Češi a běžně žijí pohromadě ve více nukleárních rodinách. Další rozdíl je ve vzdělání, kterému Romové nepřikládají takovou důležitost.

V romské rodině je výchova dětí hlavně povinností ženy. V soudobé rodině, která procházela a prochází řadou změn, je starost o děti na obou partnerech. Najde se ale stále

více rodin, kde je starost o děti záležitostí spíše žen než mužů. Romové mají svoji odlišnou historii, kulturu a zvyky, rozdíly však nejsou tak velké jako v porovnání s Vietnamci.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. VÝZKUM RODIN

Jak už bylo řečeno v teoretické části bakalářské práce, Česká republika sestává z různých etnických skupin, které mají rozdílnou kulturu, zvyky, tradice a rodinné role. Protože rozvodů přibývá a počet přistěhovalců se stále zvyšuje, rozhodla jsem se v praktické části zabývat otázkou, jaké jsou příčiny rozvodovosti, která zásadně postihuje funkci rodiny a zapříčiňuje její rozpad, zda je některý z problémů typický pro českou rodinu nebo rodinu etnik a jaký je způsob jejich řešení.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem praktické části je zjistit příčiny rozvodu, samotný postup před a během rozvodu, a zda se v uvedeném rodině jiných národností nějakým způsobem liší.

4.2 Metoda výzkumu

Ve své práci jsem použila metodu kvalitativního výzkumu. Vzhledem k tomu, že jsem se rozhodla zkoumat příčiny rozvodovosti a postup před a během rozvodu rodin, použila jsem metodu kvalitativního výzkumu, a to případovou studii. Součástí praktické části je i rozhovor, který s daným tématem souvisí a nachází se v přílohách.

4.3 Případové studie

Pro svůj výzkum jsem zvolila případovou studii z toho důvodu, že podrobně zkoumá případy a nahlíží na ně jako na celek, který je třeba pochopit. Pro její zpracování jsem si vybrala čtyři rodiny odlišných národností popř. smíšených s českou národností, u nichž nejsou uvedena jména z důvodu ochrany osobních údajů. V případové studii jsem uvedla věk a zaměstnání rodičů, o kolikáté manželství se jedná, jaké jsou národnosti. Co se týká

rodinné situace, zaměřila jsem se na to, kdy bylo manželství uzavřeno a z jakého důvodu, popis manželů a jejich pohled na problémy v rodině. Dále jaká je jejich ekonomická a bytová situace, kolik mají dětí, jejich věk, psychický a zdravotní stav, komu byly děti svěřeny do péče a proč.

Potřebné informace mi byly poskytnuty na Městském úřadě v Blansku Mgr. Janou Fadrnou, vedoucí oddělení SPOD, stejně tak i rozhovor, který se nachází v příloze.

Případovou studii jsem chtěla zjistit, jaké jsou nejčastější důvody rozvodu manželství, komu byly děti svěřeny častěji do péče a jestli mají jednotlivé rodiny něco společného.

4.3.1 Romská rodina

Návrh na výchovu a výživu byl podán v roce 2008.

Matka tehdy ve věku 35 let byla na rodičovské dovolené, ke které brala ještě invalidní důchod a příspěvek na péči, neboť jedna z dcer měla zdravotní postižení. Otcí bylo také 35 let a byl toho času nezaměstnaný. Rodiče uzavřeli manželství v roce 2000 z důvodu těhotenství. U obou rodičů se jednalo o první manželství. Z manželství se narodily dvě dcery, které v roce 2008 měly 7 a 4 roky. Starší dcera chodí na základní školu speciální, má psychické problémy a navštěvuje neurologa v Blansku. Mladší dcera tehdy chodila do mateřské školy. Měla zdravotní problémy, konkrétně ploché nohy, křivou páteř a chodila na ortopedii. Rodiče měli společný městský byt 1+1, náklady na bydlení činily celkem 5.000,- Kč měsíčně.

Matka ještě v roce 2008 vzala návrh zpět, ale dne 8. 7. 2009 podala návrh znovu. Dne 4. 8. 2009 proběhlo jednání, ke kterému se rodiče dostavili. Předpokládali domluvu na svěřeni do péče matky i výživném. U soudního jednání se rodiče domluvili. Matka žádala svěřeni do své péče a otec s tím souhlasil. Děti tedy byly svěřeny do péče matky, výživné bylo otcí stanoveno na dobu do rozvodu i na dobu po rozvodu ve výši 1.500,- Kč a 1.200,- Kč. Pohovor na OSPOD s dětmi uskutečněn nebyl vzhledem k jejich věku. Rozsudek na OSPOD přišel dne 11. 8. 2009. Jednání o rozvodu proběhlo dne 14. 12. 2009. Příčinou rozvratu manželství bylo, že si otec našel přítelkyni, za kterou se odstěhoval do Brna, hrál na automatech a nepřispíval na živobytí.

4.3.2 Česko-slovenská rodina

Návrh na výchovu a výživu byl podán dne 24. 6. 2011.

Matka, národností Češka, byla ve věku 35 let a pracovala u Tyco Electronics Czech s.r.o. Otec, národností Slovák, byl stejného věku a byl podnikatelem. Manželství uzavřeli na Slovensku v roce 1994 z důvodu těhotenství. U obou se jednalo o manželství první. Rodina žila společně na Slovensku do roku 2006, poté se všichni přestěhovali do České republiky, odkud se otec v roce 2010 sám odstěhoval zpět na Slovensko. Z manželství se narodila dcera a syn. Dceři bylo 16 let a synovi 13 let. Rodiče se dohodli na svěřeni do péče matky. Obě děti chtěly zůstat v péči matky. Jelikož matka pracovala na směny, dcera zneužívala situace a utíkala z domu, chodila s dětmi ven, na diskotéky. Měla zkušenosti s alkoholem a byla v péči kurátora pro mládež. Pohovor na OSPOD proběhl dne 20. 7. 2011. Jednání u soudu proběhlo dne 26. 7. 2011. Děti na pohovoru řekly, že dcera chce jít k matce a syn k otci. Dcera tedy byla svěřena do péče matky, syn do péče otci. Výživné bylo stanoveno otci 300 EUR a matce 2.500,- Kč. Matka s dcerou žijí v pronajatém bytě 2+1, otec žije na Slovensku v rodinném domě, kde žije ještě jeho matka. Ekonomická situace obou rodičů byla dobrá. Rozvod proběhl dne 1. 11. 2011. Důvodem rozvodu byl rozdílný pohled na to, kde bude rodina žít. Matce se na Slovensku nelíbilo, chtěla žít v České republice, otec však měl práci na Slovensku. Děti byly rozděleny na základě jejich žádosti.

4.3.3 Vietnamská rodina

Návrh na výchovu a výživu byl podán dne 31. 3. 2010. U případu musely být prodlouženy lhůty z důvodu potřeby tlumočnicka a nutnosti přeložit některé věci z vietnamštiny do češtiny a naopak.

Matka i otec byli ve věku 41 let a oba podnikali v obchodování. Manželství uzavřeli dne 9. 5. 1997 na velvyslanectví v Praze. U obou se jednalo o první manželství, z kterého se narodily tři dcery, tehdy ve věku 17, 8 a 3 roky. Rodina žije v rodinném domě, náklady platí otec ve výši 8.000 – 9.000,- Kč. Nejstarší dcera se narodila v Německu, v České republice žije od 2 let. Navštěvovala Obchodní gymnázium v Praze, kde bydlela u bratrance.

Prostřední dcera chodila do druhé třídy základní školy v Blansku. Psychický a zdravotní stav dětí byl dobrý. Ekonomická situace rodiny byla také dobrá, oba rodiče pracovali, měli příjem ze zaměstnání i z pronájmu. Pohovor na OSPOD proběhl dne 24. 5. 2010 se dvěma staršími dcerami. Nejstarší dcera řekla, že si v dětství více rozuměla s otcem, ale důležitější jsou pro ni sourozenecké vazby, proto se rozhodla, že zůstane se sestrami, tzn. s matkou. Dvě starší dcery se tedy podřídily nejmladší, která chtěla zůstat s matkou. Jednání u soudu proběhlo dne 1. 6. 2010. Děti byly svěřeny do péče matky, šlo o dohodu po dobu jen po rozvodu. Výživné bylo stanoveno ve výši 5.000,- Kč, 3.000,- Kč a 2.500,- Kč. Rozvod proběhl dne 12. 10. 2010. Důvodem byly hádky, spory, každý měl jiný názor, nevedli společnou domácnost. Děti byly svěřeny do péče matky, protože to tak chtěly a rodiče s tím souhlasili.

4.3.4 Česko-americká rodina

Návrh na výchovu a výživu byl podán dne 14. 2. 2008.

Matka, národností Češka, byla ve věku 35 let a pracovala jako plánovač. Otcí, národností Američan, bylo 42 let a pracoval jako technik armády USA v Německu. Manželství bylo uzavřeno dne 14. 12. 2001 v Austrálii a u obou se jednalo o první manželství. Manželům se narodila dcera, tehdy ve věku 5 let. Dítě bylo zdravé, bez problémů. Ekonomická situace rodičů byla výborná, oba měli velmi pěkné platy. Od března 2006 přestali rodiče vést společnou domácnost a v roce 2007 se otec přestěhoval do Německa. Dne 10. 3. 2008 bylo provedeno šetření v rodině. Matka bydlela v rodinném domě ve vlastnictví její matky. Nezletilá navštěvovala mateřskou školu v Blansku. Styk s otcem byl bez problémů, dojížděl do Blanska velice málo. Jednání u soudu proběhlo 3. 7. 2008, kde byla schválena dohoda. Otec souhlasil s rozvodem, se svěřením do péče matky i s výživou. Dítě bylo svěřeno do péče matky a výživné stanoveno ve výši 8.000,- Kč na dobu do rozvodu i po rozvodu. Rozvod proběhl dne 12. 11. 2008. Důvodem bylo to, že zcestovavý otec se odstěhoval, zatímco matka zůstala v České republice.

V lednu 2010 byl podán nový návrh. Matka a otec byli uvedeni stejně, tj. matka Češka, v roce 2010 ve věku 37 let a otec, Američan, ve věku 44 let. Jednalo se však o dítě – holčičku narozenou 12. 3. 2009, kterou si matka pořídila s novým partnerem. Jednání u soudu proběhlo dne 23. 6. 2010. Právní moc rozvodu byla 2. 1. 2009 a druhá dcera

se narodila 12. 3. 2009. Jelikož se narodila do 300 dnů od právní moci rozvodu manželství a matka se nevdala za otce druhého dítěte, byl ze zákona automaticky uznán otcem Američan. Biologickým otcem byl ale jiný partner matky. Muselo se udělat popření otcovství bývalého manžela. Dne 23. 6. 2010 byl vydán rozsudek o popření otcovství.

4.4 Shrnutí případové studie

Co mají rodiny společné, je svěření dětí do péče matky. Je pravdou, že ve vietnamské rodině má nejstarší dcera lepší vztah s otcem, ale kvůli sestře zůstala s matkou, a že v česko-slovenské rodině se rodiče dohodli, že děti zůstanou v péči matky, děti s tím souhlasily, avšak syn u pohovoru uvedl, že chce jít k otci. Je však jasné, že většinou matky chtějí mít děti u sebe a otcové se tomu nebrání. Jak je uvedeno v přiloženém rozhovoru, je to zejména z toho důvodu, že muži si nechtějí upravit svůj režim a podřídit ho dítěti. Dalším společným znakem je, že se u všech jednalo o manželství první.

Mezi rodiči nebyl žádný věkový rozdíl s výjimkou česko-americké rodiny, kde byl mezi matkou a otcem věkový rozdíl 7 let.

Důvody rozvratu též souhlasí s nejčastěji uváděnými příčinami rozvodu v přiloženém rozhovoru (tj. navázání nového vztahu, gamblerství, rozdílnost povah a životního stylu).

U vietnamské rodiny se potvrdilo to, co je uvedeno v teoretické části. Rodina v České republice podniká, vlastní obchod. Otec se o rodinu stará a sourozenci drží při sobě. Také jako jediná rodina má tři děti, zatímco zbylé rodiny mají dítě jen jedno nebo dvě. Romská rodina má horší majetkové poměry, otec se o rodinu nestaral.

Dvě manželství byla uzavřena z důvodu těhotenství (romská rodina, česko-slovenská rodina), vietnamští manželé uzavřeli manželství v době, kdy nejstarší dceři byly 4 roky a česko-americkým manželům se narodila dcera až 2 roky po svatbě.

ZÁVĚR

V předchozím textu jsem se pokusila srozumitelně a detailně popsat rodinu v naší době a v našich zeměpisných podmínkách. Tento popis obsahuje srovnání dvou největších etnických skupin u nás – Romů a Vietnamců.

Zjistila jsem, že soudobá rodina má různé formy, kterými se liší od tradičního pojetí rodiny. Mění se i mužské a ženské role. Mladá generace tyto nové podoby rodiny preferuje. Stále se ale nejde celá řada rodin, kde je starost o děti záležitostí spíše žen než mužů a kde se domácí práce dělí podle pohlaví.

Česká a romská rodina jsou si relativně podobné a více se liší od rodiny Vietnamské. Romové jsou více emočně založení, přikládají vzdělání menší význam a vstupují do manželství v průměru dříve než Češi. U Vietnamců je více rozdílná starší generace. Jde o izolovanou a uzavřenou komunitu, která si žije podle své kultury a svých pravidel. Naproti tomu mladí Vietnamci, kteří se v České republice narodili nebo se sem odstěhovali jako malé děti, jsou otevření a komunikativní. Chtějí se zapojovat do běžného života a cítí se více jako Češi než jako Vietnamci. Vietnamci obecně mají úctu k rodině a manželství. Jejich rodinné pouto je silné a je to ten největší rozdíl mezi Vietnamci a Čechy. Romové i Vietnamci mají odlišnou historii, kulturu, zvyky a tradice než soudobá rodina v České republice, co mají ovšem společné, je to, že ať jde o Čecha, Roma nebo Vietnamce, všichni řeší v rodině stejné problémy a neliší se od sebe navzájem.

Rodina prochází změnami. Dříve byla česká rodina velká, dnes se zmenšuje a rozpadá. Kromě zmíněných faktů je to způsobeno i tím, že stát nepodporuje rodiny s dětmi a ani nemotivuje rodiče k tomu, aby děti měly.

Trendem posledních let je zvyšující se počet Vietnamců a cizinců vůbec. Vietnamci mají opravdový zájem se v České republice trvale usadit. Hojně zde zakládají rodiny.

V praktické části se potvrdily skutečnosti již uvedené. Stoupá počet rozvodů. Jejich příčinou bývá nejčastěji rozdílnost názorů, navázání nového vztahu, závislosti. Z případových studií vyplynulo, že nejkratší manželství trvalo 7 let a nejdelší 17 let, děti bývají svěřeny častěji do péče matky. Většina dětí reaguje na rozvod špatně, mají rády oba rodiče a mnohdy nevidí problémy mezi nimi.

Rodina je ale stále nezastupitelná a má nepostradatelný význam pro děti i rodiče. Je místem, kde se setkávají různé generace a kde dochází k předávání hodnot. Dává novému jedinci základ pro budování vlastního života.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAREŠOVÁ, I. *Současná problematika východoasijských menšin v České republice*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 126 s. ISBN 978-80-244-2645-7.
- [2] BECK, U. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004, 431 s. ISBN 80-86429-32-6.
- [3] BROUČEK, S. *Český pohled na Vietnamce: (mediální obraz Vietnamu a vietnamství)*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2003, 478 s. ISBN 80-85010-46-1.
- [4] BUDILOVÁ, L., JAKOUBEK, M. *Cikánská rodina a příbuzenství*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Dryada, 2007, 207 s. ISBN 978-80-87025-11-6.
- [5] GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- [6] JAKOUBEK, M., BUDILOVÁ, L. *Romové a Cikáni – neznámí i známí: Interdisciplinární pohled*. 1. vyd. Voznice: LEDA, 2008, 344 s. ISBN 978-80-7335-119-9.
- [7] JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
- [8] KELLER, J. *Nedomyšlená společnost*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 1998, 125 s. ISBN 80-85765-97-7.
- [9] KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [10] KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009, 63 s.
- [11] LIPPA, R. A. *Pohlaví: příroda a výchova*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009, 432 s. ISBN 978-80-200-1719-2.
- [12] LOVASOVÁ, L. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 32 s. ISBN 80-86991-66-0.
- [13] MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
- [14] MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002a, 207 s. ISBN 80-7178-624-1.

- [15] MOŽNÝ, I. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. 1. vyd. Brno: Blok, 1990, 184 s. ISBN 80-7029-018-8.
- [16] MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. ISBN 80-86429-58-X.
- [17] MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002b, 250 s. ISBN 80-86429-05-9.
- [18] SOKAČOVÁ, L. *Kariéra, rodina, rovné příležitosti: výzkumy postavení žen a mužů na trhu práce*. Praha: Gender Studies, 2006, 25 s. ISBN 80-86520-12-9.
- [19] SULLEROTOVÁ, E. *Krize rodiny*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 61 s. ISBN 80-7184-647-3.
- [20] ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 200 s. ISBN 80-7178-648-9.

Internetový zdroj:

- [21] BROUČEK, Stanislav. Historie imigrace z Vietnamu do českých zemí. *Klub Hanoi*, [online]. ©2010 [cit. 2013-03-23]. Dostupné z: <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocianku=2005040901>
- [22] BURDA, Jan. Současná rodina a mužská role v ní. *ČRo 6* [online]. ©2012 [cit. 2013-03-28]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/cro6/typy/_zprava/soucasna-rodina-a-muzska-role-v-ni--1099361
- [23] Česká statistický úřad, *Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2012*, [online]. ©2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/00002BD91A/\\$File/13011203.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/00002BD91A/$File/13011203.pdf)
- [24] Český statistický úřad, *Sčítání lidu, domů a bytů*, [online]. ©2009-2013 [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home>

- [25] HAVLÍKOVÁ, Magdalena. Mladé Vietnamky v Česku tvrdí: Rodiče nám zakazují randění. *OnaDnes.cz* [online]. ©2010 [cit. 2013-03-24] Dostupné z: http://ona.idnes.cz/mlade-vietnamky-v-cesku-tvrdi-rodice-nam-zakazuji-randeni-pm4-/spolecnost.aspx?c=A101020_170621_spolecnost_jup
- [26] SPLÍTKOVÁ, R. *Rodina versus kariéra* [online]. ©2008 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://theses.cz/id/7p8pgn/50336-967009319.pdf>
- [27] Viet.cz. *Typická vietnamská rodina* [online]. ©2011 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.viet.cz/clanky/16-typicka-vietnamska-rodina>
- [28] ŽLNAYOVÁ, Edita, ALINČOVÁ, Milena. Postavení ženy a muže v rodině. *Rom-base* [online]. ©2002 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://ling.uni-graz.at/~rombase/cgi-bin/art.cgi?src=data/ethn/social/parents-03.cs.xml>

Ostatní zdroje:

- [29] MICHALÍK, I. *Na Blanensku žijí dva tisíce cizinců*. Blanenský deník Rovnost č. 37, 13. 2. 2013.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

APOD.	A podobně.
ATD.	A tak dále.
NAPŘ.	Například.
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí.
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná.
TJ.	To jest.
TZN.	To znamená.
TZV.	Tak zvané.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Rozhovor	45
-----------------------------	----

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR

Prostřednictvím nestrukturovaného rozhovoru s vedoucí oddělení SPOD Městského úřadu Blansko Mgr. Janou Fadrnou jsem zjišťovala, jaké jsou příčiny rozvodovosti, zda je některý z problémů typický pro českou rodinu nebo rodinu etnik a jaký je způsob jejich řešení, jaké bývají reakce dětí na rozvod a spolupráce sociálních pracovníků s dětmi. Rozhovor byl pořízen dne 30. 1. 2013, byl zaznamenáván na diktafon a později přepsán.

Před samotným rozhovorem jsem si připravila okruh témat, kterými jsem chtěla dosáhnout požadované hloubky rozhovoru. Pro větší přehlednost zde uvádím souhrn těchto témat:

1. Faktory ovlivňující rozvodovost rodičů.
2. Příčiny rozvodu.
3. Spolupráce rodičů s odborníky.
4. Podání návrhu na rozvod.
5. Neshody během rozvodu.
6. Reakce dětí na rozvod.
7. Svěření dítěte do výchovy jednoho z rodičů.
8. Postup při zahájení spolupráce.
9. Rozhovor sociální pracovníce s dítětem.
10. Spory o děti po rozvodu.

Případné hovorové výrazy v přepisu rozhovoru nejsou neznalostí autora, nýbrž byly použity zcela záměrně k hlubšímu pochopení problematiky probíraného problému.

Město Blansko leží 19 km severně od Brna. Žije zde 20.769 obyvatel³, z toho asi 9 stovek cizinců⁴. Nejvíce zastoupení jsou Mongolové, dále Slováci, Romové, Ukrajinci, Vietnamci, Poláci, Rusové a Němci.⁵

Mgr. Jana Fadrná, vedoucí SPOD Městského úřadu Blansko, praxe v oboru 16 let, vystudovala vysokou školu pedagogického směru, magisterské studium, vzdělání doplněno o 200 hodin podle zákona o sociálních službách č. 108/2006, § 110.

Následuje samotný přepis nestrukturovaného rozhovoru.

Na blanenském okrese ještě nebyl zaznamenán případ rozvodu mongolské rodiny. Romové jsou stejní jako kterékoliv jiné české rodiny. Nejsou problémoví, jsou běžně začlenění jako ostatní a nenachází se zde žádné romské komunity.

Mezi nejčastější faktory ovlivňující rozvodovost patří nezaměstnanost, špatná finanční situace, dluhy, exekuce, nevěra, navázání nového vztahu, nízký věk při vstupu do manželství, rozdílnost povah, žárlivost, vysoký věkový rozdíl, gamblerství a závislost.

Lidé mají více půjček, které nedokáží splácet a musí řešit závažné problémy. Dostávají se do exekuce a přichází většinou i o byt. V takové situaci hodně záleží, na koho se obrátí, jestli na svoje rodiče (pokud je mají), známé anebo jestli matka s dětmi hledá azylový dům. V Blansku se nachází jeden na ulici Sladkovského, je ovšem určen jen pro matky s dětmi. Celá rodina zde může být v případě krizového pobytu maximálně týden, poté hledají pracovníci azylového domu nebo OSPODu rodině nové bydlení. Na okrese jsou celkem tři azylové domy pro matky a děti - v Blansku, Boskovicích a Petrovicích. V Blansku a Boskovicích provozuje azylové domy charita, v Petrovicích obecní úřad. Nejlepší zkušenosti jsou s blanenským a boskovickým azylovým domem, neboť matkám hodně pomáhají, např. navést je na běžný režim.

Většina lidí v Blansku bydlí po ubytovnách, a to hlavně na Hotelu Probe, Hotelu Dukla, menší ubytovně na Mlýnské ulici a Městské ubytovně, která se nachází na ulici Jungmannova. Městská ubytovna ale není pro rodiny s dětmi, neboť se jedná o prázdné byty. Lidé zde žijí pohromadě se společným sociálním zařízením, kuchyní a vyskytují

³ Česká statistický úřad, *Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2012*, [online]. ©2012 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/00002BD91A/\\$File/13011203.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/00002BD91A/$File/13011203.pdf)

⁴ Údaje z let 2010 a 2011, dnes by to mělo být necelých šest set. Jedná se však o čísla, která se jen těžko ověřují. Tomuto tvrzení neodpovídají oficiální statistiky ministerstva vnitra. Viz Michalík, I.: *Na Blanensku žijí dva tisíce cizinců*. Blanenský deník Rovnost č. 37, 13. 2. 2013, s. 1

⁵ Český statistický úřad, *Sčítání lidu, domů a bytů*, [online]. ©2009-2013 [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home>

se zde především bezdomovci, lidé, kteří byli neplatiči nájemného a dále zatím jen jedna matka s dítětem.

Nezaměstnanost na Blanensku je v současnosti hodně vysoká. S nezaměstnaností souvisí nízký příjem v rodině, v jehož důsledku přichází rodina často o byt a dochází k rozpadu rodiny. V Blansku je hodně mužů, žen nebo i celých párů, kteří jsou závislí na drogách. Nejčastěji se jedná o pervitin.

Sociální pracovnice každému páru (z 90 % přijde ale jen žena) nabízí, aby zašli do rodinné poradny. Důležitým faktorem v této situaci je, odkud lidé pochází. Pokud jsou z vesnice, dost často se brání, protože na vesnici není běžné, že by manželé navštěvovali rodinné poradny nebo psychologa.

V poradnách pomáhají párům např. jak se k sobě chovat, čeho se vyvarovat apod. Nikdo nemůže rodiče ale nutit, aby do poradny zašli. Záleží na jejich vůli a rozhodnutí, zda poradnu navštíví. V Blansku je rodinná poradna, která spadá pod městský úřad, je jedním z oddělení, ale nemá sídlo v budově na náměstí Svobody, ale na ulici Sladkovského, kde se nachází azylový dům pro matky s dětmi. Je to z toho důvodu, aby se lidé necítili jako na úřadě a navíc je na ulici Sladkovského i psycholog.

Výběr rodinné poradny záleží na rozhodnutí rodičů. Je důležité, aby si s psychologem rozuměli, protože v případě nesympatií hrozí nedostatečné vnímání nebo návštěva, která se nebude již opakovat. Návštěvu poradny ovlivňuje i vzdálenost. Lidé s nedostatkem financí, bydlící např. na okraji okresu (např. Lipovec) neovládou dojíždět častěji do Blanska k psychologovi, protože je to pro ně dosti finančně nákladné. Rodiče, kteří mají dostatek financí a peníze nehrají roli, jsou ochotni jezdit i do Brna. Procentuelně ale nelze říci, kolik rodin zachránila rodinná poradna od rozvodu. Lidé třeba ani neřeknou, kolikrát byli v poradně, nebo jestli ji vůbec navštívili. Na tyto věci se nevevou rejstříky.

Lidé, kteří se chtějí rozvést, musí nejdříve podle zákona o rodině provést úpravu rodičovské zodpovědnosti, tzn. svěřením dítěte jednomu z rodičů do péče a stanovením výživného druhému. Až je uvedené v právní moci, může civilní soud zahájit jednání o rozvodu. Rodiče, kteří nejsou schopni se domluvit, si mohou upravit rodičovskou zodpovědnost na dobu do rozvodu i na dobu po rozvodu. Varianty jsou různé. Účastníci řízení u rodičovské zodpovědnosti jsou matka, otec a dítě, které vzhledem k nezletilosti nemá právní způsobilost k těmto úkonům a je proto ze zákona zastoupeno městským úřadem.

Soud stanoví opatrovníkem vždy městský úřad. U rozvodu jsou účastníci jen rodiče, dítě již do rozvodu nevstupuje.

Odborníky v případě rozvodu jsou psychologové nebo tzv. mediace. Mediace je na úrovni psychologické pomoci. Mediátor je člověk, který by měl pomoci lidem v nějaké vzájemné komunikaci, aby se dopracovali k nějakému výsledku a mluvili spolu alespoň o základních věcech. Je výhodné, když pracují v páru (dva manželé a dva mediátoři) a je to muž a žena. Mediátor nemusí být jen psycholog, ale i právník, který musí splnit určité podmínky, jako je předepsané vzdělání ve výši 450 hodin, musí být nestranný, neutrální, nehodnotí, pouze naslouchá, neřeší problémy za klienty, nezajímá se o detaily, nezasahuje do věcí atd., a následně získává akreditaci. Jestliže je ale někdo definitivně rozhodnutý se rozvést, má např. novou partnerku, která je již těhotná, je rodinná poradna zbytečná.

O spolupráci s odborníky mají většinou zájem ženy, které opustil muž. Žena např. nic netušila, byla doma s malým dítětem a muž si našel novou partnerku a chce odejít. Žena, poněvadž ho má stále ráda, chce s mužem zůstat. Otázka je, zda má zájem i druhá strana, protože pokud nebudou odborníka navštěvovat oba dva, nemá to žádný smysl.

Před podáním návrhu na rozvod musí být provedena úprava rodičovské zodpovědnosti. Lidé si mohou návrhy na rozvod i na výchovu a výživu napsat sami, na OSPOD nebo mohou využít služeb advokáta. Na OSPOD se sepisují návrhy zdarma, ale jen návrhy, které jsou ve prospěch dětí a stejně tak u soudu jsou jednání bez poplatků. Návrh na rozvod ale OSPOD neseписuje. Využití služeb advokáta se platí. V některých případech může sepisovat návrhy i charita, ale jen výjimečně a většinou jen pro své klienty, které mají ubytované ve svém zařízení. Správně by to měl dělat i soud.

Pokud si klient sepisuje návrh sám, nemusí mít všechny náležitosti, ale musí uvést kterému soudu je to určeno, kdo návrh podává, v jaké věci a podpis navrhovatele.

Z časového hlediska je průběh v Blansku ve srovnání s Brnem rychlejší. Po podání návrhu na úpravu rodičovské zodpovědnosti je jednání v rozpětí jednoho až dvou měsíců od podání návrhu. Jestliže jsou lidé schopni se u jednání domluvit a souhlasí se svěřením do péče matky nebo otce s přiměřeným výživným, může od podání návrhu do tří měsíců být rozhodnutí v právní moci. Potom nastává rozvod, kde záleží, zda rodiče podávají návrh na rozvod smluvený podle ust. § 24a zákona o rodině č. 94/1963 Sb. nebo klasický. U smluveného rozvodu musí manželství trvat alespoň jeden rok s tím, že manželé spolu nejméně 6 měsíců nežijí a k návrhu na rozvod se druhý manžel připojuje. Soud nezjišťuje

příčiny rozvratu manželství a manželství rozvede, jsou-li předloženy písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy účastníků upravující pro dobu po rozvodu vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinností společného bydlení a případnou vyživovací povinnost a pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí po dobu po rozvodu. Sporný rozvod, kde se manželé hádají o majetek a nejsou domluveni, se může vléci 3 až 5 let.

Neshod během rozvodu bývá celá řada. Podstatné je, zda měli manželé společný majetek a předmanželskou smlouvu. Často nastává situace, kdy mají manželé společný byt a prou se o něj. Více mladých rodin není dobře finančně zajištěno a partneři se tak nemožou vyplatit. Dochází k situacím, kdy rodina byty prodává, narůstá počet rozestavěných domků. Muž stále pracuje na stavbě, žena je s dítětem doma u rodičů a dochází mezi nimi k odcizení. Muž přichází domů unavený, žena je zase unavená z dítěte, mají rozestavěný dům, hypotéky a nastává problém dům prodat. V takovém případě, pokud jeden z manželů nevyplatí toho druhého, se majetkové vypořádání vleče roky.

Další neshodou bývá boj o dítě před rozvodem, kdy oba rodiče chtějí dítě do své péče a nejsou schopni se domluvit. Musí být vypracovány znalecké posudky, kde soudní znalec rozhodne, komu dítě svěřit do péče, kdo má lepší výchovné schopnosti, ke komu dítě více tíhne. Záleží na věku dítěte, a jak moc se dokáže dítě projevit, jaké testy mohou být využity. Jsou různé metody např. pohovor, kresba, doplňování zvířátek podle věku. Podle těchto testů znalec pozná, ke komu má dítě silnější citové vazby a co by tedy doporučil. Znalecké posudky jsou poměrně drahé a cena se odvíjí od počtu vyšetřovaných osob. Do znaleckých posudků se zahrnují i noví partneři rodičů, protože se také podílí na výchově dítěte. V případě podezření na nějakou závislost, může být znalecký posudek doplněn i o psychiatrický posudek. Znalecké posudky se nedělají u starších dětí (např. 14 let), protože pokud dítě v tomto věku řekne, že chce být u matky, nemá cenu znalecký posudek dělat.

Dále neshody ohledně bydlení, kdy jeden z manželů nechce opustit byt, protože nemá kam odejít. Mohou ještě řadu let žít vedle sebe a ubližovat si.

Neshody ohledně výživného. Muž neplatí výživné z důvodu nezaměstnanosti nebo úmyslně.

Nepříjemným prvkem jsou prarodiče, kteří hodně zasahují do života mladých manželů. Rodiče jednoho z manželů vždy stojí na jeho straně a odsuzují druhého. Dochází

k situacím, kdy prarodiče přijdou na úřad a mají tendenci dirigovat pracovnice, co mají dělat a na čí straně mají být.

Závislosti jsou také důvodem k neshodám.

90 % dětí reaguje na rozvod špatně. Mají rády oba rodiče a v mnohých případech nevidí problémy mezi nimi. Někteří rodiče se před dětmi dohadují, někteří ne. Děti např. dokážou odsoudit matku, která odešla za jiným mužem a chápou to tak, i kdyby jejich otec pil, měli dluhy, nebo nosil domů málo peněz, že špatná je matka, která otce opustila a nechala ho samotného. Děti nevidí, že matka byla v citovém presu a nedokázala to dále snášet. Děti většinou odsoudí toho, kdo odešel za novým partnerem. Kdyby odešla matka k babičce, nebraly by to tak hrozně, ale jakmile odejde matka k novému partnerovi a otce nechá samotného, těžce to nesou. Děti by chtěly mít rodiče vždy spolu.

Malé děti netuší vůbec nic. Něco málo vycítí, ale nevnímají všechny důsledky. Nestává se, že by dítě chtělo k babičce a rodiče nechalo, ať si dělají, co chtějí. Větší děti se rozhodují, s kým chtějí zůstat a rozhodují se často podle toho, kdo zůstává v bytě nebo domě, kde žili. Mají silné citové vazby na bydlení, kamarády, sousedy atd.

Jsou-li výchovné schopnosti a možnosti rodičů vyrovnané, dítě se často přiklání k otci, který zůstal v bytě nebo domě a kde všichni žili dohromady.

Případů střídavé péče je jen pár a jsou v intervalech po týdnu nebo dvou týdnech s tím, že dítě nemění školu. Rodiče byly schopni se domluvit.

Děti se svěřují většinou do péče matky z důvodu, že otcové nemají až takový zájem a otců, kteří bojují o střídavou péči nebo o dítě, je málo. Hlavním důvodem je neochota mužů si upravit svůj režim, podřídit ho dítěti. U většího dítěte ve věku 12-15 let a více je to něco jiného. V tomto věku s dětmi není velká práce a postarají se o sebe již samy. Záleží více na citu k matce a otci.

Jsou i případy, kdy matka odešla z domu, našla si jiného muže a dítě ve věku 12 let zůstalo s otcem. Dítě pak chtělo nadále zůstat s otcem z důvodu, že neodpustilo matce nového muže a cítí, že musí zůstat s otcem a nahrazovat mu city.

Spolupráce s OSPOD začíná v momentu, kdy se matka přijde informovat nebo ji pošle soud, pokud chtěla již podat návrh na rozvod a neměla úpravu rodičovské zodpovědnosti.

Sociální pracovnice nejdříve doporučí rodinnou poradnu. V případě nezájmu sepí-
šou návrh na úpravu rodičovské zodpovědnosti, poučí matku, co všechno musí předcházet
a co bude následovat a že u soudu zastupuje dítě kolizní opatrovník. Soud má zjišťovat
názory dítěte, pokud je toho dítě schopné, proto napíše na OSPOD žádost o výchovnou
zprávu včetně zjištění názoru nezletilého dítěte.

Pokud je dítě mladší 8 let, dělá se šetření v rodině, pokud je starší 8-10 let, dělají
se pohovory a do rodiny se nechodí. Záleží ovšem i na vyspělosti dítěte. Pohovory se dělají
pro soud. Nejdříve se pošle výzva domů, aby se rodiče dostavili s dítětem, a teprve potom
se objasňuje průběh u soudu, a co bude následovat. Dochází k situacím, kdy rodiče neřek-
nou dítěti, že se rozchází. Dříve se stávalo i to, že se rodiče rozváděli kvůli dluhům, ale žili
spolu dál. Účelem bylo, aby dluhy nepřešly na manželku. Potom rodiče nechtějí, aby dítě
přišlo k pohovoru, protože o rozvodu neví. Nejdříve se za přítomnosti obou rodičů nebo
jen matky obecně řekne, z jakého důvodu přišli a na co se budou dítěte ptát. Samotný po-
hovor probíhá o samotě bez rodičů. Sociální pracovnice se ptají na otázky typu: kam chodí
do školy, co se mu líbí na škole, které předměty se mu líbí, které nelíbí, jaké má koníčky,
v čem je dobrý, v čem horší, jaké má známky, jestli ho maminka do učení musí nutit nebo
se učí samo, zdravotní stav, ptají se na sourozence, jak spolu vychází, jestli mají svůj po-
koj, nebo jaké má náklady, nebo zvýšené náklady se zhoršeným zdravotním stavem (z
důvodu stanovení vyššího výživného na ortopedické vložky, rehabilitace atd.), zda se stýká
s otcem, zda-li přispívá i něco víc, než jen že platí výživné matce, zda mu otec koupí dárek
na Vánoce, vybavení na hory, jestli ho vezme na hory, na dovolenou, k babičce a úplně
na závěr se zeptají, u koho by chtělo být.

Některé děti jsou ovlivněny matkou, přestože sedí se sociální pracovníci v jiné
místnosti. Sociální pracovnice mohou tedy za dítětem přijít do školy nebo tam, kde se zdr-
žuje, na neutrální půdu. Může s dítětem mluvit bez přítomnosti rodičů, bez přítomnosti
školy. V takovém případě chodí sociální pracovnice ve dvojicích, aby se jistily, kdyby
je chtěl někdo později z něčeho obvinít.

U šetření se sociální pracovnice dívají, kde dítě bydlí, jak to mají doma uspořádané
a popíše situaci ve zprávě. V případě, že matka využila služeb advokáta, který sepsal návrh
na svěření dětí do péče a i návrh na rozvod, nemusí matka na OSPOD vůbec chodit.
Na OSPOD se to dozvedí, až je soud ustanoví kolizním opatrovníkem a pošle návrh s tím,
že mají vypracovat výchovnou zprávu.

Sociální pracovnice nemusí souhlasit u soudu s výší výživného, přestože se rodiče dohodli. Soud si vyžaduje příjmy od zaměstnavatele matky i otce, pokud nejsou zaměstnání a jsou OSVČ, musí si tvořit daňové priznání a pokud by se rodiče domluvili např. na 1.000,- Kč a otec měl příjem 30.000,- Kč, sociální pracovnice, která u soudu zastupuje dítě, s tím nemusí souhlasit, a to i přes velký příjem matky.

Vydáním rozsudku spolupráce s OSPOD končí, domluví-li se rodiče, komu bude dítě svěřeno a na výši výživného. Rozhoduje se nejdříve tedy výchova, výživa, svěřeni do péče jednomu z rodičů, pak rozvod, a pokud není žádný problém, není důvod k dalšímu setkání. Matka může např. za 3 nebo 5 let požádat o zvýšení výživného, má-li dítě vyšší náklady spojené s první třídou, druhým stupněm, střední školou (např. kroužky, doprava, pomůcky do školy, vybavení).

Nebo v případě, kdy má matka nového partnera, který dítěti vadí, může odejít k druhému rodiči. Návrh může být podán, kdykoliv se změní podmínky.

Nedomluví-li se rodiče za nějaký čas např. ohledně půjčování dětí nebo představuje-li si každý rodič něco jiného, musí s rodinou pracovnice OSPOD znovu začít komunikovat. Snahou je získat mimosoudní dohodu, která ale nemá právní podklad a není vymahatelná. Pokud je dohoda soudně upravena a rodiče ji stejně porušují, soud vyzve OSPOD, aby rodiče vedli a poučili, co musí dodržovat.